

УДК 614.215:33.012

ВЕДМІДЬ Надія, к. е. н., доц., докторант КНТЕУ

САНАТОРНО-КУРОРТНІ ТА ОЗДОРОВЧІ ПІДПРИЄМСТВА: ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ

Узагальнено та доповнено перелік базових параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств. Методами експертного оцінювання визначено групи економічних, соціальних і медичних детермінантних параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств.

Ключові слова: санаторно-курортні заклади, санаторно-курортні та оздоровчі заклади, санаторії, санаторії-профілакторії, пансіонати з лікуванням, пансіонати.

Ведмідь Н. Санаторно-курортные и оздоровительные предприятия: отраслевой аспект. Обобщен и дополнен перечень базовых параметров развития санаторно-курортных и оздоровительных предприятий. Методами экспертного оценивания определены группы экономических, социальных и медицинских детерминантных параметров развития санаторно-курортных и оздоровительных предприятий.

Ключевые слова: санаторно-курортные учреждения, санаторно-курортные и оздоровительные учреждения, санатории, санатории-профилактории, пансионаты с лечением, пансионаты.

Постановка проблеми. У сучасних ринкових умовах за невизначеності результатів впливу процесів глобалізації економіки важливого значення при аналізі діяльності підприємств санаторно-курортної сфери набуває не дослідження розвитку підприємства в загальному розумінні, а стійкий розвиток, концепції якого набувають актуальності. Водночас для достовірного та якісного аналізу ефективності функціонування та прогнозу майбутнього очікуваного стану розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств необхідна відповідна наукова та методологічна база. Враховуючи специфіку досліджуваного об'єкта, важливо формувати систему пріоритетних факторів і групи параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значущість викладеної вище проблеми як для конкретних суб'єктів господарювання, так і для санаторно-курортної сфери України обумовила широкий розгляд цієї тематики вітчизняними та зарубіжними науковцями, серед яких А. Мазаракі, Т. Ткаченко, С. Мельниченко, М. Бойко, О. Ветігнєв, В. Липчук, Г. Хакен, А. Китманов та ін. [1–7]. Разом з тим у науковій літературі недостатньо висвітлено групи галузевих параметрів розвитку санаторно-курортних і оздоровчих підприємств.

© Ведмідь Н., 2013

Мета статті – обґрунтування та виокремлення груп параметрів розвитку санаторно-курортних і оздоровчих підприємств та їх змістовне наповнення.

Результати дослідження. Перш ніж розглянути групи параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств, доречно надати авторське розуміння сутності терміна "параметри розвитку". Параметри є базовою основою для формування моделі розвитку й визначають її цілі та основні характеристики. Система параметрів "керує" залежними змінними та загальним розвитком процесу. При цьому самі параметри функціонально незалежні та є результатом вимірювання екзогенних факторів моделі або призначаються (приймаються) суб'єктами економічної діяльності як сталі величини. Параметри є відносно сталою величиною, тобто значення того чи іншого параметра може бути задане певною функцією часу або екзогенних змінних за умови незалежності від внутрішніх характеристик системи.

На етапі визначення основних груп параметрів розвитку санаторно-курортних і оздоровчих підприємств слід враховувати, що як будь-яка складна система вони перебувають під впливом факторів формування невизначеності та ризиків, які описуються у формі так званих керуючих параметрів порядку. За Г. Хакеном, параметри порядку підпорядковують окремі структурні складові, тобто визначають поведінку цих складових. Зв'язок між параметрами порядку та структурними складовими системи називають принципом підпорядкування. Формуванням параметрів порядку фактично описується поведінка системи [6]. У межах дослідження слід акцентувати увагу на важливості формування оптимального переліку структурних параметрів розвитку з точки зору наслідків щодо ефективного управління санаторно-курортними та оздоровчими підприємствами як соціально-економічною системою.

Існують різні підходи до визначення та формування груп параметрів порядку стійкого розвитку підприємств. Варто розглянути одну з найбільш поширених систем звітності сталого розвитку – стандарт GRI (Global Reporting Initiative або "Глобальну ініціативу зі звітності"), який був розроблений у 1997 р. Коаліцією за екологічно відповідальний бізнес і нині використовується більшістю провідних підприємств світу. Ціллю цієї звітності є зіставлення та оцінка результативності у сфері стійкого розвитку в контексті законів, норм, кодексів, стандартів результативності та добровільних ініціатив; демонстрація впливу організації на очікування щодо сталого розвитку, а також вплив цих очікувань на організацію; порівняння результатів діяльності підрозділів організації та різних організацій, а також результатів діяльності у різні моменти часу.

Згідно із зазначеним стандартом звітність формується за принципом "триединого підсумку" (Triple Bottom Line): економіка компаній, екологія виробництва та соціальна політика. Структурно GRI включає в себе принципи та рекомендації зі звітності, стандартні

елементи звітності, протоколи та галузеві додатки. Стандартні елементи звітності включають три параметри: стратегію і характеристики; підходи менеджменту та показники результативності. Для нашого дослідження найбільш важливим є блок документів, який включає конкретні показники виміру рівня стійкого розвитку з процедурами та формулами розрахунку. Так, *економічна* складова стійкого розвитку належить до впливу організації на економічне становище зацікавлених сторін, на економічні системи місцевого, національного та глобального рівнів. Економічні показники відображають потоки капіталу між різними зацікавленими сторонами й основні чинники економічного впливу організації на суспільство.

Екологічна складова стійкості пов'язана із впливом організації на живі й неживі природні системи – екосистеми, землю, повітря, воду. Екологічні показники відображають результати діяльності, пов'язані із вхідними (сировина, енергія, вода тощо) і вихідними (викиди, скиди, відходи) потоками. Крім того, вони відтворюють результати діяльності, пов'язані з біорозмаїттям і відповідністю нормативним вимогам, а також іншу значущу інформацію, наприклад, витрати на охорону навколишнього середовища, а також вплив продукції і послуг організації на екологію.

Соціальна складова стійкого розвитку стосується впливу організації на соціальні системи, у рамках яких вона функціонує. Показники соціальної результативності GRI відображають ключові аспекти результативності, пов'язані з підходами до організації праці, правами людини, суспільством і відповідальністю за продукцію [7].

Російський науковець А. Кітманов пропонує доповнити параметри розвитку підприємств інституційною групою, що включає як внутрішні, так і зовнішні фактори. Використання такої групи параметрів дасть змогу визначити вплив регламентації господарської та фінансової діяльності на стійкий розвиток підприємства, а також вплив державного нормативно-правового регулювання як одного із критеріїв ефективного функціонування підприємств [8].

Важливою складовою запропонованої вище методики є також виокремлення на рівні підприємств групи параметрів, які відображають галузеву специфіку. Одним із таких підходів є запропонована І. Денисовим та затверджена Міністерством охорони здоров'я Російської Федерації система комплексної оцінки ефективності діяльності санаторно-курортних і оздоровчих підприємств [9]. Серед параметрів розвитку зазначених підприємств виокремлюють такі групи: економічні, медичні та соціальні.

Одним із показників вимірювання конкурентоспроможності країн відповідно до методики Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum, WEF) є складові, пов'язані із сервісом. Індикатори оцінки рівня сервісу в країні можна виділити у багатьох факторах індексу конкурентоспроможності. Як, наприклад, індикатори, що

характеризують ступінь розвитку маркетингу, рівень сервісу, наданого компаніями споживачам, рівень сервісу на фінансових ринках, ступінь розвитку послуг з оформлення офіційних державних документів, рівень сервісу в галузі транспорту та ін. [10].

Відповідно до зазначеної вище методики ефективність ринку також залежить від умов попиту – таких як орієнтація на клієнта і складність покупця. Із культурних чи історичних причин у різних країнах клієнти ставлять і різні вимоги. Це може обумовити важливі конкурентні переваги, тому що змушує компанії бути більш інноваційними та клієнтоспрямованими.*

Водночас санаторно-курортні та оздоровчі підприємства являють собою просторово-організаційну та соціально-економічну систему, головною метою якої є задоволення відпочиваючих у потребах у лікуванні, реабілітації та оздоровленні шляхом виробництва та надання комплексної санаторно-курортної та оздоровчої послуги. Санаторно-курортні та оздоровчі підприємства як соціально-економічна система та складна адаптована система складаються з таких підсистем: соціально-економічної, природно-ресурсної, сервісної, інституціональної та екологічної, у рамках яких і пропонується формувати основні групи параметрів.

На етапі "Узагальнення та деталізація змістовного наповнення галузевих параметрів розвитку санаторно-курортних і оздоровчих підприємств" опрацьовано інформаційну базу щодо їх змістовного наповнення з метою виокремлення тих, які відображають специфіку та характерні ознаки розвитку підприємств цієї сфери.

Група екологічних та інституціональних параметрів є типовою і не має галузевих особливостей, тому в рамках дослідження не потребує уточнення та деталізації.

Групу сервісних параметрів буде охарактеризовано у подальших дослідженнях після визначення сутнісних ознак понять "сервіс", "сервісне управління", "ефективність сервісного управління".

На *рис. 1* узагальнено та доповнено перелік базових параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств.

Наступним кроком дослідження із максимально повного переліку параметрів розвитку необхідно сформулювати оптимальну за кількісним та змістовним наповненням групу детермінантних або латентних параметрів, які визначають основні тенденції інших. У цьому випадку є сенс використовувати класичні підходи експертного оцінювання. На серйозну увагу заслуговує визначення складу експертних груп та оцінка вагового коефіцієнта їх компетентності (*табл. 1*). Ваговий коефіцієнт компетентності визначався для кожної групи за критеріями: наявність наукового ступеня, стаж роботи у цій сфері, рівень володіння сучасною економічною та статистичною інформацією про розвиток санаторно-курортних та оздоровчих підприємств.

* http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf.

ЕКОНОМІЧНІ	<p>Загальна кількість підприємств, у т. ч. тривалого та 1–2-денного перебування</p> <p>Загальна кількість ліжок-місць, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного</p> <p>У середньому ліжок-місць на підприємство</p> <p>У середньому відпочиваючих на підприємство</p> <p>Кількість фактично наданих ліжок-місць, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного</p> <p>Рівень завантаженості, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного</p> <p>Коефіцієнт сезонності, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного</p> <p>Кількість відпочиваючих (загалом і в т. ч. іноземні та відпочиваючі з країн СНД)</p> <p>Середній термін перебування, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2 денного</p> <p>Середня вартість відпочинку та діапазон коливань</p> <p>Чисельність персоналу (загалом і за категоріями, вікова і т. д.)</p> <p>Чисельність медичного персоналу (загалом і в структурі)</p> <p>Фактичні витрати на 1 ліжок-день перебування</p> <p>Дохід (виручка від реалізації товарів та послуг)</p> <p>Прибуток</p> <p>Рентабельність</p> <p>Кількість підприємств у розрізі форм власності</p> <p>Частка послуг, наданих санаторно-курортними та оздоровчими підприємствами, у ВВП</p> <p>Частка послуг, наданих санаторно-курортними та оздоровчими підприємствами, у загальних обсягах туристичних послуг</p> <p>Кількість відпочиваючих на 10 тис. населення</p>
СОЦІАЛЬНІ	<p>Загальна кількість оздоровлених дітей</p> <p>Кількість відпочиваючих на безоплатних або пільгових умовах на 10 тис. населення</p> <p>Середня вартість одного людино-дня у дитячих оздоровчих підприємствах</p> <p>Кількість відпочиваючих на безоплатних або пільгових умовах</p> <p>Фактичні витрати на 1 ліжок-день перебування на госпрозрахункових підприємствах</p> <p>Кількість реалізованих медичних процедур, наданих відпочиваючим на безоплатних або пільгових умовах</p> <p>Вартість реалізованих медичних процедур, наданих відпочиваючим на безоплатних або пільгових умовах</p> <p>Змістовний перелік медичних процедур, наданих відпочиваючим на безоплатних або пільгових умовах</p> <p>Середня заробітна плата працівників (загалом і в структурі)</p> <p>Кількість працівників, які мають соціальні пільги</p> <p>Кількість працівників, які підвищили рівень професійної підготовки</p> <p>Кількість працівників, охоплених медичним страхуванням за рахунок підприємства</p>
МЕДИЧНІ	<p>Чисельність відпочиваючих, які отримали повний курс лікування</p> <p>Кількість реалізованих медичних процедур</p> <p>Вартість реалізованих медичних процедур</p> <p>Змістовний перелік наданих медичних процедур</p> <p>Кількість реалізованих платних медичних та оздоровчих процедур</p> <p>Перелік реалізованих платних медичних та оздоровчих процедур</p> <p>Кількість діагностичних досліджень</p> <p>Вартість курсу лікування (у середньому та діапазон коливань)</p>

Рис. 1. Базові параметри розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств

Таблиця 1

Склад експертних груп та ваговий коефіцієнт їх компетентності

Група	Коефіцієнт компетентності
Фахівці вищої керівної ланки управління санаторно-курортних та оздоровчих підприємств (Трускавецькурорт, Укрпрофоздоровниця, Укрпрофтур)	0.25
Спеціалісти державних та регіональних міністерств та відомств, що займаються координацією діяльності санаторно-курортних і туристичних підприємств (Державне агентство України з туризму та курортів, Міністерство курортів і туризму АРК)	0.35
Науковці та професорсько-викладацький склад ВНЗ, що здійснюють підготовку на магістерському кваліфікаційному рівні за напрямом "Курортна справа" (КНТЕУ, ХНАМБ – Харківська національна академія міського будівництва)	0.25
Фахівці державних органів статистики України	0.15

Процедура визначення значущості кожного параметра проводилася за наступною схемою.

Якщо в оцінюванні бере участь n груп (у нашому випадку $n = 4$), компетентність j -тої групи k_j розраховується як:

$$\sum_{j=1}^n k_j = 1.$$

Середньозважена оцінка E_i i -го параметра P_i розраховується за наступною формулою:

$$E_i = \sum_{j=1}^4 e_{ij} k_j,$$

де e_{ij} – балова оцінка значущості, яку визначила для i -го параметра j -та група експертів, при цьому $1 \leq e_{ij} \leq 10$.

Відбір параметрів у детермінантну групу здійснюємо, використовуючи кумулятивний коефіцієнт однорідності V_σ після їх ранжування за оцінкою значущості. Визначена мінімальна кількість економічних параметрів становить 5 одиниць. Рішення про включення параметра P_6 у детермінантну групу приймається за умови $V_\sigma(P_{1,6}) \leq 0.33$,

де $V_\sigma(P_{1,n}) = \frac{\sigma_n}{\bar{E}}$ – коефіцієнт варіації,

$\bar{E} = \frac{\sum_{i=1}^n E_i}{n}$ – середнє арифметичне оцінок значущості параметрів. $P_1 - P_n$,

$\sigma_n = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (E_i - \bar{E})^2}{n}}$ – середньоквадратичне відхилення.

Включення подальших параметрів P_k до групи детермінант проводиться до моменту, коли $V_\sigma(P_{1,k}) \geq 0.33$. Після досягнення критичного значення 0.33 включення параметрів припиняється, і є сенс просто за середніми оцінками визначати ступінь значущості параметрів із подальшого переліку. В табл. 2 та 3 представлено результати експертного оцінювання та визначення коефіцієнта варіації для меж груп.

Таблиця 2

Результати експертного оцінювання та визначення групи економічних детермінантних параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств

Економічні параметри	Експертні групи				Середньо-зважена оцінка	Середньо-квадратичне відхилення	Середня оцінка по групі	Коефіцієнт варіації
	1	2	3	4				
Загальна кількість підприємств, у т. ч. тривалого та 1–2-денного перебування	10	10	9	10	9.75	–	–	–
Загальна кількість ліжок-місць у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного	10	10	9	10	9.75	–	–	–
У середньому ліжок-місць на підприємство	10	9	9	10	9.40	–	–	–
У середньому відпочиваючих на підприємство	9	8	10	9	8.90	–	–	–
Кількість фактично наданих ліжок-місць, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного	10	8	9	10	9.05	0.35	9.37	0.04
Рівень завантаженості, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного	9	9	8	9	8.75	0.39	9.27	0.04
Коефіцієнт сезонності, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного	9	8	9	8	8.50	0.45	9.16	0.05
Кількість відпочиваючих (загалом і в т. ч. іноземні та відпочиваючі з країн СНД)	6	5	6	5	5.50	1.28	8.70	0.15
Середній термін перебування, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного	4	3	4	4	3.65	2.91	8.14	0.36
Середня вартість відпочинку та діапазон коливань	3	2	3	4	2.80	2.98	7.61	0.39
Чисельність персоналу (загалом і за категоріями, вікова і т. д.)	3	3	4	3	3.25	3.00	7.21	0.42
Чисельність медичного персоналу (загалом і в структурі)	3	3	4	3	3.25	3.01	6.88	0.44
Фактичні витрати на 1 ліжок-день перебування	3	3	3	3	3.00	–	–	–
Дохід (виручка від реалізації товарів та послуг)	3	3	3	3	3.00	–	–	–
Прибуток	4	3	2	3	3.00	–	–	–
Рентабельність	3	2	3	3	2.65	–	–	–
Кількість підприємств у розрізі форм власності	3	2	3	3	2.65	–	–	–
Частка послуг, наданих санаторно-курортними та оздоровчими підприємствами, у ВВП	2	2	3	3	2.4	–	–	–
Частка послуг, наданих санаторно-курортними та оздоровчими підприємствами, у загальних обсягах туристичних послуг	2	2	2	3	2.15	–	–	–
Кількість відпочиваючих на 10 тис. населення	2	1	2	1	1.50	–	–	–

Таблиця 3

Результати експертного оцінювання та визначення групи соціальних та медичних детермінантних параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств

Параметри	Експертні групи				Середньо-зважена оцінка	Середньо-кватратичне відхилення	Середня оцінка по групі	Коефіцієнт варіації
	1	2	3	4				
<i>Соціальні</i>								
Загальна кількість оздоровлених дітей	10	10	10	10	10	–	–	–
Кількість відпочиваючих на безоплатних або пільгових умовах на 10 тис. населення	10	10	10	9	9.75	–	–	–
Середня вартість одного людино-дня у дитячих оздоровчих підприємствах	7	8	8	7	7.50	–	–	–
Кількість відпочиваючих на безоплатних або пільгових умовах	7	8	8	8	7.75	–	–	–
Фактичні витрати на 1 ліжко-день перебування на госпрозрахункових підприємствах	5	5	6	6	5.50	1.65	8.10	0.20
Кількість реалізованих медичних процедур, наданих відпочиваючим на безоплатних або пільгових умовах	4	4	4	4	4.00	2.87	7.41	0.39
Вартість реалізованих медичних процедур, наданих відпочиваючим на безоплатних або пільгових умовах	4	4	5	4	4.25	–	–	–
Змістовний перелік наданих медичних процедур відпочиваючим на безоплатних або пільгових умовах	4	4	4	5	4.25	–	–	–
Середня заробітна плата працівників (загалом і в структурі)	3	3	3	3	3.00	–	–	–
Кількість працівників, які мають соціальні пільги	2	2	3	2	2.25	–	–	–
Кількість працівників, які підвищили рівень професійної підготовки	2	2	1	2	1.75	–	–	–
Кількість працівників, охоплених медичним страхуванням за рахунок підприємства	1	1	2	1	1.25	–	–	–
<i>Медичні</i>								
Чисельність відпочиваючих, які отримали повний курс лікування	8	9	8	10	8.75	–	–	–
Кількість реалізованих медичних процедур	8	8	8	9	8.25	–	–	–
Вартість реалізованих медичних процедур	8	7	7	8	7.50	–	–	–
Змістовний перелік наданих медичних процедур	6	6	7	7	6.50	1.12	7.75	0.15
Кількість реалізованих платних медичних та оздоровчих процедур	3	2	3	3	2.75	2.57	6.75	0.38
Перелік реалізованих платних медичних та оздоровчих процедур	3	3	4	3	3.25	–	–	–
Кількість діагностичних досліджень	3	3	4	3	3.25	–	–	–
Вартість курсу лікування (у середньому та діапазон коливань)	3	3	3	3	3.00	–	–	–

Таким чином, у табл. 4 представлено виділені експертні групи базових параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств і їхній перелік за зменшенням ступеня значущості у групі.

**Експертні групи базових параметрів розвитку
санаторно-курортних та оздоровчих підприємств**

Група параметрів	Детермінантні параметри за зменшенням ступеня значущості у групі
Економічні	Загальна кількість підприємств, у т. ч. тривалого та 1–2-денного перебування Загальна кількість ліжок-місць у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного Рівень завантаженості, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного Кількість відпочиваючих (загалом і в т. ч. іноземні та відпочиваючі з країн СНД) Прибуток Рентабельність Частка послуг у ВВП, наданих санаторно-курортними та оздоровчими підприємствами Кількість фактично наданих ліжок-місць, у т. ч. на підприємствах тривалого перебування та 1–2-денного
Соціальні	Загальна кількість оздоровлених дітей Кількість відпочиваючих на безоплатних або пільгових умовах на 10 тис. населення Вартість реалізованих медичних процедур наданих відпочиваючим на безоплатних або пільгових умовах Середня заробітна плата працівників (загалом і в структурі)
Медичні	Чисельність відпочиваючих, які отримали повний курс лікування Кількість реалізованих медичних процедур Кількість діагностичних досліджень Вартість курсу лікування (у середньому та діапазон коливань)

Висновки. Під час дослідження визначено відносно повний перелік параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств, на основі якого методом експертного опитування сформовано оптимальну за кількісним і змістовним наповненням базу галузевих параметрів їх розвитку. У подальших дослідженнях вбачається за необхідне провести їх діагностику, що уможливить визначення низки факторів, стримуючих діяльність санаторно-курортних та оздоровчих підприємств України, та виокремлення напрямів їх активізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Стратегічний розвиток туристичного бізнесу* : монографія / Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко, М. Г. Бойко та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 596 с.
2. *Ткаченко Т. І.* Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. — 537 с.
3. *Бойко Г. Г.* Ціннісно орієнтоване управління в туризмі : монографія / М. Г. Бойко. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 524 с.
4. *Ветитнев А. М.* Концептуальные подходы к потребительской оценке качества санаторно-курортных услуг. Курортное дело / А. М. Ветитнев, Е. В. Селищева, Е. А. Вольнец. — 2007. — № 2. — С. 25—29.

5. Липчук В. В. Проблеми і перспективи розвитку санаторно-курортної сфери / В. В. Липчук, Н. В. Тимочко. — Електронні ресурси Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2011_1/11lvvsk.pdf.
6. Хакен Г. Можем ли мы применять синергетику в науках о человеке / Г. Хакен // Синергетика. Сайт С. П. Курдюмова. — Режим доступа : <http://spkurdyumov.narod.ru/Haken7.htm>.
7. *Руководство* по отчетности в области устойчивого развития. — Режим доступа : <http://www.globalreporting.org>.
8. Кытманов А. В. Финансовая стратегия как фактор устойчивого развития предприятия автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. экон. наук. — Ижевск. — 2005. — 45 с.
9. Денисов И. Н. Методические рекомендации "Комплексная оценка эффективности деятельности санаторно-курортного учреждения как самостоятельного хозяйствующего субъекта: методические подходы и организационные технологии". — Режим доступа : www.LawRussia.ru.
10. Дюков И. И. Роль сферы сервиса в конкурентоспособности страны / И. И. Дюков // Маркетинг услуг 02 (26). — 2011. — С. 100—109.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013.

Vedmid N. Sanatorium-resort and health enterprises: industry aspect.

Background. Consideration of features of activity of enterprises of sanatorium-resort sphere needs determination of analysis of the state and tendencies, that stipulates the necessity of forming parameters of its development.

At the same time the groups of a particular branch parameters of development of sanatorium-resort and health enterprises are not enough reflected in scientific literature. Therefore, the purpose of this article is a substantiation and selection of groups of parameters of development of sanatorium-resort and health enterprises and their content filling.

Results. On the basis of generalization and working out in detail the content filling of parameters of development of sanatorium-resort and health enterprises relatively complete list of of a particular branch parameters of their development has been established on the basis of the expert questioning. Composition of expert groups and estimation of weigher coefficient of their competence, for every group of experts was identified after criteria: presence of scientific degree, experience of work in this sphere, level of knowing modern economic and statistical information about development of sanatorium-resort and health enterprises.

Conclusions. Consequently, within the framework of this research the optimum after the quantitative and content filling group of a particular branch determinating or latent parameters of development of resort and health enterprises is formed. In subsequent research it is considered to be necessary to conduct their diagnostics, which will allow to select the range of factors hindering activity of sanatorium-resort and health enterprises in Ukraine and to choose directions of their activation.

Key words: sanatorium – resort and health enterprises, resorts, health and recreation resorts, recreation and retreat centers, boarding houses.

REFERENCES

1. *Strategichnyj rozvytok turystychnogo biznesu* : monografija / T. I. Tkachenko, S. V. Mel'nychenko, M. G. Bojko ta in. ; za zag. red. A. A. Mazaraki. — K. : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2010. — 596 s.
2. *Tkachenko T. I. Stalyj rozvytok turyzmu: teorija, metodologija, realii' biznesu* : monografija / T. I. Tkachenko. — K. : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2006. — 537 s.

3. *Bojko G. G.* Cinnisno orijentovane upravlinnja v turyzmi : monografija / M. G. Bojko. — K. : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2010. — 524 s.
4. *Vetitnev A. M.* Konceptual'nye podhody k potrebitel'skoj ocenke kachestva sanatorno-kurortnyh uslug. Kurortnoe delo / A. M. Vetitnev, E. V. Selishheva, E. A. Voly nec. — 2007. — № 2. — S. 25—29.
5. *Lypchuk V. V.* Problemy i perspektyvy rozvytku sanatorno-kurortnoi' sfery / V. V. Lypchuk, N. V. Tymochko. — Elektronni resursy Nacional'noi' biblioteki im. V. I. Vernads'kogo. — Rezhym dostupu : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2011_1/11lvvks.pdf.
6. *Haken G.* Mozhem li my primenjat' sinergetiku v naukah o cheloveke / G. Haken // Sinergetika. Sajt S. P. Kurdjumova. — Rezhim dostupa : <http://spkurdyumov.narod.ru/Haken7.htm>.
7. *Rukovodstvo* po otchetnosti v oblasti ustojchivogo razvitija. — Rezhim dostupa : <http://www.globalreporting.org>.
8. *Kytmanov A. V.* Finansovaja strategija kak faktor ustojchivogo razvitija predpriyatija avtoreferat dissertacii na soiskanie uchenoj stepeni kand. jekon. nauk. — Izhevsk. — 2005. — 45 s.
9. *Denisov I. N.* Metodicheskie rekomendacii "Kompleksnaja ocenka jeffektivnosti dejatel'nosti sanatorno-kurortnogo uchrezhdenija kak samostojatel'nogo hozjajstvujushhego sub#ekta: metodicheskie podhody i organizacionnye tehnologii". — Rezhim dostupa : www.LawRussia.ru.
10. *Djukov I. I.* Rol' sfery servisa v konkurentosposobnosti strany / I. I. Djukov // Marketing uslug 02 (26). — 2011. — S. 100—109.